

Slniečko 5

ROČNÍK XII. (XXXIV.)

JANUÁR 1980

3 Kčs

Zvieratká na nedelu

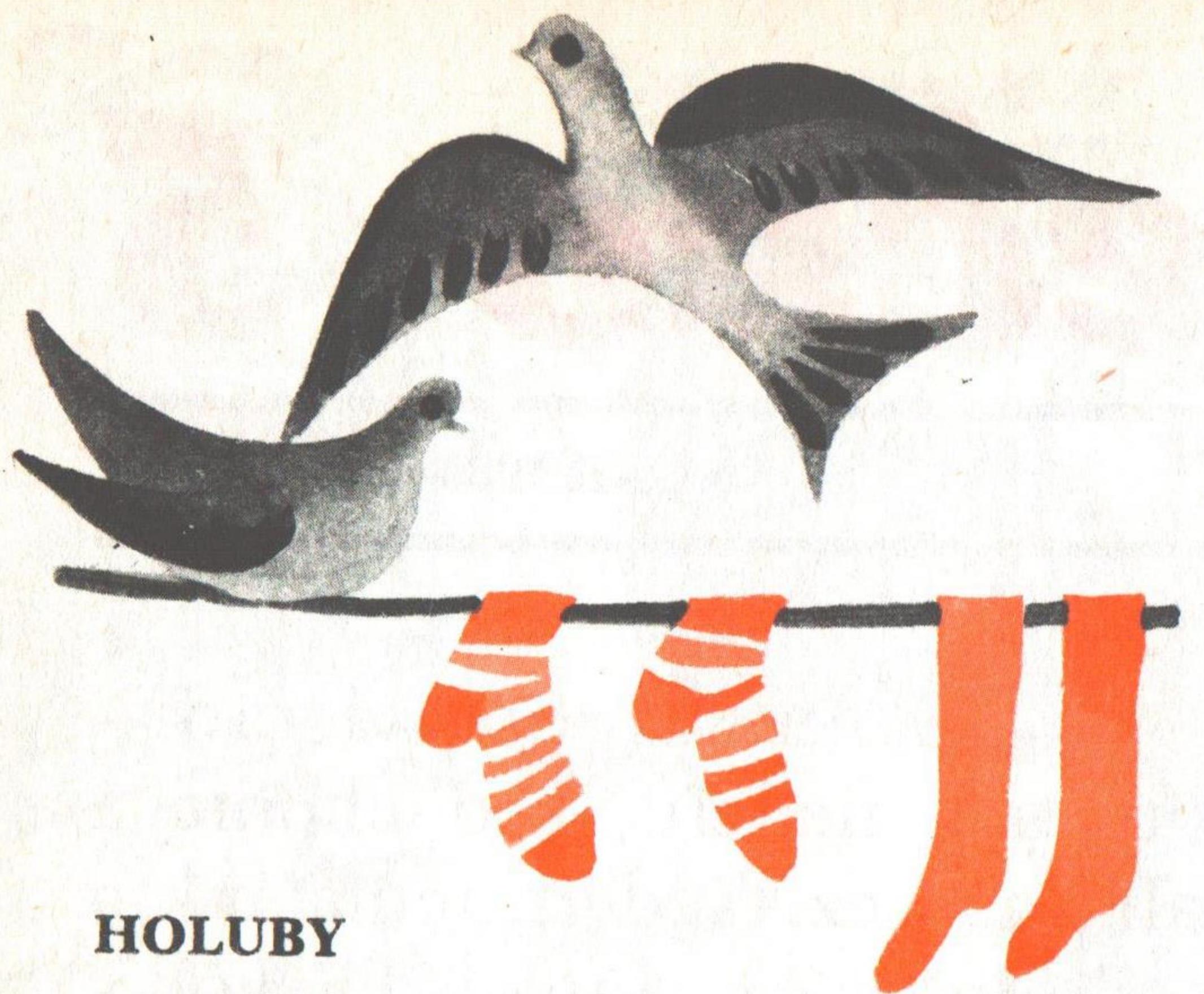
MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

So zvieratkami sa Janko stretáva len v sobotu a v nedeľu, keď chodieva s ockom a starou mamou na chalupu. Cez týždeň nemá nikto z nich na zvieratká čas. Ocko chodí do práce, Janko do škôlky a stará mama, ktorú Janko volá dada, jednostaj čosi píše.

Ale v sobotu ráno nasadnú do auta a hybaj na chalupu. Tam je plno všelijakých zvierat!

ILUSTROVALA BLANKA VOTAVOVÁ

HOLUBY

Ked' ocko kupoval chalupu, netušil, že s ňou kupuje aj holuby.

Holuby bývajú v holubníku pod strechou. Každý tam má svoje okienko. Hrkútajú od rána do večera, prechádzajú sa po streche aj po žrdke, na ktorú vešia dada ponožky.

Prišiel dolný sused a zahľadel sa na holuby.

„Ved ich pochytajte a urobte si polievku. Holubacia polievka je veľmi chutná.“

Janko sa zamyslel. Dlho rozmyšľal, možno aj hodinu. A potom povedal:

„Ja nemám rád holubaciu polievku.“

„Ani ja,“ povedal ocko a usmial sa.

„Ani ja ju nemám rada,“ povedala dada.

Holuby bývajú teda nadalej vo svojom holubníku. A cez týždeň, ked sú Janko, ocko a dada v meste, im holuby strážia chalupu.

OSY

Ocko rozoberal so strýkom starý včelín, v ktorom už dávno nikto nebýval.

Aspoň tak si všetci mysleli.

VEVERIČKA

Na dvore pred chalupou rastie orech. Na ten orech chodí obedovať veverička. Odtrhne si oriešok, jadro schrumká a škrupinu pustí na zem.

„Ideš ho preč!“ odháňal ju Janko. „Vari je to tvor orech?“

Ale dada povedala:

„Len ju nechaj, vnúčik. My si orechy môžeme kúpiť v obchode, a ona čo?“

SOVA

Malú komôrku prerobil ocko na malú izbu. Prvým hostom v malej izbe bola sova. Sedela na poličke a nič nevidela, lebo ju oslepilo svetlo žiarovky.

„Iste vletela dnu cez vetrák,“ povedal ocko.
„Čo s ňou?“

Ale keď úle rozobrali, vysvitlo, že tam bývali osy. Ej, ved sa len nasrdili, že im ocko zbúral dom! Naháňali ocka aj strýka po celej záhrade.

Sova sa už za ten čas trošku rozhľadela. Rozopla krídla a začala lietať po malej izbe.

„Nech si polieta, hádam nájde aj dvere,“ riekol ocko a sadol si s Jankom do kúta.

Ale sove sa nechcelo von. Chytila sa pazúrmi za záclonu.

„Možno nechce ísť von dvermi, ale von oknom,“ povedal ocko a potichu prešiel k obloku. Ked' ho otváral, sova sa zvedavo dívala zo záclony.

A ked zočila za oblokom tmu, vletela do nej.

MAČKA

„Mňauúú! Mňauúú!“

„Kdesi je tu mačka,“ povedala dada. „Len kde? A čia?“

Hľadali očami po dvore, ale nič nenašli.

„Mňauúú! Mňauúú!“

„Kdesi je tu mačka,“ zopakoval Janko. „Len kde? A čia!“

Vtom škrabot na skle. Kdesi hore to škrabotalo.

„V obloku na komôrke!“ vykrikol chlapček.

„V obloku na komôrke!“

Odomkli dvere a mačka vybehla.

„Mňáááááá!“ nariekala, ani čo by vravela:
„Dááááj!“

„Chytro jej nalejme mlieka. Ved tá tu bola zamknutá od nedele,“ povedala dada.

Mačka pila, až tak chlipotalo.

A keď sa napila, dala sa pohladkať aj potiahnuť za chvost.

„Ak chceš, môžeš byť naša,“ prihováral sa jej Janko.

„Mňauúú!“ odpovedala mačka a obtierala sa mu o topánky.

Odvtedy chodí k nim na mlieko každú sobotu a nedeľu.

A cez týždeň istotne chytá myši.

SLIEPKY

Dada zasadila fazuľu, hrach, mrkvu, petržlen, paradajky a kaleráb.

Susedovie sliepkym chodili okolo a tešili sa, ako to všetko rozhrabú.

Na druhú sobotu bolo naozaj všetko rozhrabané.

„Musíme postaviť plot,“ povedal ocko.
A tak stavali.

Janko nosil laty a ocko ich zaostroval.
Janko podával klince a ocko ich zatíkal.
Janko nosil farbu a dada plot natierala.
Plot sa páčil všetkým, iba sliepkam nie.
Janko im vysvetľoval:

„Hrach a mrkva budú pred plotom, a vy budete za plotom.“

PEJKO

Do stodoly poniže chalupy chodieva Pejko.
Chodieva tak, že ťahá za sebou voz a na voze sedí dolný sused. Keď sused skladá z voza, Pejko stojí a nemá čo robiť.

„Čo keby sme mu doniesli vody?“ povedal ocko.

Doniesli mu za plné vedro.

Pejko oňuchal, ale nepil.

„Ási nie je smädný,“ vraví Janko.

„A nože vyhod' z vody to steblo,“ poradil mu ocko.

Chlapček vybral steblo trávy, čo plávalo vo vedre, a zahodil ho.

Pejko znova oňuchal vodu a začal piť.

Pil, pil, kým všetku nevypil.

CITRONA

Susedova Citrona sa pasie tak, že je priviazaná o kolík. Keď všetko dookola vypásie, začne bučať.

„Mali by jej kolík pretlačiť na iné miesto,“ vraví Janko.

Ale sused bol ďaleko a kravu nepočul.

„Pod, pretlčieme kolík my dvaja,“ rieko ocko.

Citrona hľadala na nich nepriateľsky. Bola veľká a rohatá.

Ale ocko sa nebál.

„Vytiahol kolík a zatíkol ho o desať krokov ďalej.

Citrona pozerala už celkom vľúdne. A keď odchádzali, povedala ticho:

„Múúú!“

JEŽKOVCI

Pri stodole dolného suseda bývajú ježkovci: ježko, ježkuľa a dve ježkuľčatá. Každý večer chodia na prechádzku. Keď je ticho, počut, ako dupocú a fučia. Musia prejsť cez cestu a vtedy ich Janko dobre vidí:

Vpredu ide ježko, za ním ježkuľa a na konci dve ježkuľčatá.

JELENČEK

Ako áno, ako nie, do horných susedov sa naučil chodiť jelenček. Nazvali ho Mišo. Vždy keď prišiel, dostal kocku cukru alebo salónku zo stromčeka.

Mišo vošiel niekedy aj do izby a pozeral sa na televíziu.

Ale čo sa nestalo! Raz susede vypadol na schodoch hrniec a strašne zhrmotal. Mišo vyletel z izby ako blesk!

A odvtedy už nikdy viac neprišiel na televíziu.

**Čo to tu tak funí?
Čo to tu tak fiká?
Videli ste bubeníka
bez baranice?**

**Zima?
Fuj! A aká!**

**Nevyhnali by sme psíka
do fu-
do fu-
do fujaka,
do fujavice!**

MIROSLAV VÁLEK

**Snehuliaka
snehuliačka čaká
vprostred ulice.**

**Bubnovali,
že ho nieto,
že nepríde nik,
že až v lete,
že ho skorej nenájdete,
že je veľký záletník.**

**Bubnovali, bubnovali,
že ho niet, že ho niet,
že to vedia naspamäť,
že keď sa jej všetko máli,
keď je taká,
nech len čaká,
až jej zmrzne
mali-
mali-
malíček.**

**Bubnovali, bubnovali,
zlámalí sto paličiek.**

**Zima?
Fuj! A aká!**

**Snehuliačku snehuliak si do vlniaka
zakrúca.
Bubnovali...
A mne spadol veľký kameň
zo srdca.**

Žalobaba

RUDO MORIC

Neviem prečo musel prísť tento protivný Imriško práve do tohto kúta bagroviska. Jazero je velikánske, s mnohými záhybmi, ľudí ako maku, až je umenie nájsť niekoho — a tu ho máš, prikvitne práve k nám. Sprvoti chcel prísť medzi nás, ale keď som ho premeral pohľadom ako meč, radšej sa zložil zo desať metrov od nás pod vŕbový krík.

Protivný mi je tento Imro, až ma zlosť chytá. Kedysi kamarát, odvtedy, čo sa to stalo, zradca na kvadrát.

Bolo to vari dva mesiace pred koncom školského roka. Mali sme takú milú učiteľku

chémie, veselú, prvý rok učila. Sem-tam sme jej dačo vyviedli, a ona nič, iba sa zasmiala a vykladala ďalej. Nuž som si pomyslel, že jej dačo vyparatiám aj ja. Zaobstaral som si kyselinu soľnú a pred hodinou chémie som polial dlážku. Nie veľmi, len trochu.

Keď vošla, ešte nič necítila, neubehlo však desať minút a všetci sa rozkašlali. Začalo dusiť aj ju. Spočiatku si chytala len nos, potom kašiala, vzápäťi však skúmavo hľadela okolo, čo to asi môže byť. Kyselina sa rýchlo vyparovala, išli sme sa zadusiť. Vtedy som si už bol na čistom, že som prestrelil a že sa to môže

zle skončiť. Lenže bolo neskoro. Predsa nevstá nem a nepoviem, súdružke učiteľka, nože otvorte okná, obliat som dlážku kyselinou soľnou. Taký trkvás veru nie som. Dajako sa to už skončí. Možno otvorí okná a bude to.

Lenže súdružka učiteľka šla za vecou ako detektív. Zastala presne na mieste, ktoré som polial. Bolo to hned vedľa Imriškovej lavice. A rovno naňho:

„Brna, čo to tu tak strašne dusí, vrav!“

Otázka ostrá ako britva.

Možno sa Imriško zľakol, že mu to prischnie, a tak zabľabotal:

„To ja nie, súdružka...“

„A kto?“

„Jano Kapusta.“

Učiteľku chytil záchvat dusivého kašla. Chvílu trvalo, kým mohla pokračovať vo vyšetrovaní.

„Kapusta, čo nás to tu ide podusiť, há?“

„Kyselina soľná,“ zajachtal som.

Čakal som, že sa ma spýta, aký má chemický vzorec, a potom už bude lepšie, lebo ho vysypem, ale ona len toľko:

„Čo kyselina soľná?“

„Vyliala sa mi... Náhodou.“

Ani som nedýchal. Ak Imriško povie, že nie náhodou, lež naschvál, beda mu!

To však už nevyzradil. Bol rád, že ponad neho prehrmelo.

„Vyliala sa mi... náhodou.“

k prednému oknu, aby ho otvorila. Keď sa nadýchala sviežeho vzduchu, vrátila sa k mojej lavici.

„Teda sa ti vyliala!“

„Áno,“ prisvedčil som.

„A prečo si to neoznámil?“

„Nevedel som, čo z toho bude,“ vravím.

„A odkiaľ máš kyselinu soľnú?“

„Kamarát mi ju dal,“ vravím, hoci to

nebola pravda.

„A do školy som ju doniesol, lebo kyseliny patria do chémie.“

„Do chémie hej, ale nie na dlážku!“

A potom sa viac so mnou nedohadovala a povedala to, čoho som sa najväčšmi obával:

„Ukáž žiacku knižku!“

Čo som mal robiť? Ošíval som sa, v taške pomaly kutral, knižku som však musel vytiahnuť. Čosi do nej písala a potom mi ju vrátila. Nazriem do knižky, vlasy mi dupkom vstávajú. Vraj som porozlieval kyselinu po triede, aby som si vystrelil z učiteľky. Preto sa má otec unúvať na krátky rozhovor do školy.

To mi ešte chýbal. Aj tak som s otcom na vojnovej nohe, lebo mu nevoňajú trojky, čo som si v ostatnom čase vyslúžil z matiky.

Strašne som sa najedoval na Imriška Žalobabu. Hned som mu to po chémii povedal. A nie len slovami. Viera Brodská, čo má nohy ako bocian, sa ho sice zastala, vraj či mal vinu vziať na seba. A vraj aby som bol rád, že sa súdružka učiteľka nedozvedela celú pravdu.

Ale ostatní v triede stáli na mojej strane. Skôr ich prekvapilo, že učiteľka príhodu, tak ako inokedy, neodbavila žartom. Priznám sa, najväčšmi to prekvapilo mňa.

Keď sa otec vrátil z krátkeho rozhovoru v škole, ľadovým hlasom mi oznánil, že týždeník si posedím doma. Až ma tak dusilo od zlosti, lebo ako na potvoru práve po tie dni bolo nebo ako zrkadlo. A ja doma! Nuž odvtedy sa s Imriškom nekamarátiem.

Spočiatku sa sice pokúsal niečo vysvetľovať, ale ja som bol nemilosrdný. „Žalobaba si, s takým sa nebavím.“

Odvtedy sme celkom bočili jeden od druhého.

A teraz, ľaľa, Imriško Žalobaba sa k nám na kúpalisku pritiahe akoby nič. Akoby prázdnii-

ny boli čosi inšie než školský rok. Nie, Imriško, si zradca a hotovo! Aj cez prázdniny. Navždy!

Horúco bolo na zadusenie. Povetrie nad trávou ba aj nad vodou sa jemne chvelo a voda neodolateľne lákala. Nuž nie div, že každú chvíľu sme boli v nej. Plávali sme, skákali rybičky, potápali sa, okoloplávajúcich sme chytali za nohy. No, šantenia ako na vodnom karnevale.

Imriško šiel do vody vtedy, keď sme my z nej vyšli. Sedel pod vŕbou ticho, akosi smutne, jedným očkom po nás poškuľoval.

Len si tam sedel, žalobaba, myslím si. A celkom dobre mi padlo, že je sám. Nech vie, ako to je, keď nedrží s nami.

Vylezli sme na breh. Ja som poskakoval na jednej nohe, lebo mi zaťahlo v pravom uchu. Vtedy Ivica Carica spišala:

„Topí sa!“

Pozriem na vodu, naozaj. Vo vode sa vyhadzuje chlapčisko. Mokré vlasy mu zakrývajú tvár, nevidno, kto to môže byť. Raz je nad vodou, raz sa ponorí, iba ruky mu trčia dohora.

„Imriško sa topí!“

„Imriško?“

„Kto iný!“

Breh ožil. Ľudia povyskakovali. Imriško bol od brehu dobrých dvadsať metrov, možno aj viac — a voda okolo neho vrela, čo sa tak metal.

„Jano, skoč! Pomôž mu! Ty plávaš najlepšie.“

Ivicin hlas znel nástočivo, skoro plačivo. Naozaj som bol najlepší plavec z triedy. Zúčastnil som sa na niekoľkých pretekoch a teraz stojím, nehýbem sa.

„Topí sa!“

Čosi ma potíska dopredu, nútí ma, aby som skočil do vody na pomoc, a čosi ma zase drží na mieste, akoby som vrástol do zeme. Žalobaba sa topí, pozrime sa! A vtedy topil on mňa. „Ja nie, to Jano Kapusta!“

Treba mu pomôcť! Posotilo ma dopredu. Ale neskoro. Dvaja chalani ma predbehli. Celkom neznámi. Ani blesky vleteli do vody a rýchlo, rýchlo k Imriškovi. Už sú pri ňom, už ho jeden z nich chytí za vlasy.

A tak som do vody vôbec nešiel. Ved aj načo? Už bolo neskoro.

Vytiahli ho. Nalogal sa vody, začal modriet.

Vtedy mi prišlo zle. Zo seba. Zaliala ma ukrutánska hanba. Stojíš tu, Jano, ako drúk, a mal si pomôcť. Nech to bol hocikto, Imriško, Neimriško, mal si skočiť a zachraňovať! Zdvihol sa mi žalúdok, bolo mi na vracanie. A ešte horšie mi bolo, keď som zbadal, že tam stojím sám ako prst. Ivica Carica i Zoro Valaštan obskakovali okolo tých, čo vytláčali vodu z Imriška. Bolo mi otupno samému, nuž aj ja som vykročil tým smerom. Vtedy sa však vystrela Ivica, v očiach mala zlosť.

„Teraz sem nechod! Mal si ísť vtedy, keď sa topil.“

Všetci na mňa pozreli vyvalenými očami. A hľadeli na mňa tak vyjavene, až som musel sklopíť oči. Alebo ani toľko na mňa nezízali, nemali čas, lebo sa s Imriškom babrali, to len mne sa zdalo, že ma prepaľujú očami. Ba zdalo sa mi, že všetci ľudia široko-ďaleko hľadia len na mňa, podaktori i kričia: „Pozrite sa naňho! Nepomohol spolužiakovi!“

Bolo mi horšie ako zle. Chcelo sa mi plakať.

V hlave mi pritom ustavične hučalo: Imriško Žalobaba...
Ale čo som ja?

Začal som pre seba vymýšľať tie najpotupejšie mená. Lebo už som naisto vedel, že som horší, stokrát horší ako on.

O kačičke, čo jej chvost i zobák padal

KLIMENT ONDREJKA

Išla sa kačička-kačka medzi ostatné kačky do mláčky vody napiť. Bola by sa ako ostatné kačky z tej mláčky napila, keby ju nehoda nestihla.

Všetky kačky mali na pitie zobáčky, len tej kačičke-kačke pri mláčke zobák odpadol. Zohla sa, zodvihla si zobák a vtom jej odpadol chvost. Začudovala sa, zodvihla chvost a vtom jej znova odpadol zobák. Zodvihla zobák, odpadol chvost.

A teraz rýchlejšie: zodvihla chvost, odpadol zobák, zodvihla zobák, odpadol chvost, odišla nabok a už je rozprávky dosť!

A teraz pomalšie: Zodvihla chvost, odpadol zobák, zoďvihla zobák, odpadol chvost, zoďvihla chvost, odišla nabok a už je rozprávky dosť!

A už je rozprávky dosť o tej kačičke-kačke, čo sa šla medzi ostatné kačky do mláčky napiť. A bola by sa ako ostatné kačky z tej mláčky napila, keby ju nehoda nestihla. Ale to už viete. A keby ste pozabudli, tak vám to poviem až potiaľ, ako si zodvihla chvost a bolo rozprávky dosť.

O zakliatej žabe

ONDREJ SLIACKY

Zašuchoc, vetrík, začer sa, studnička,
vydaj, rozprávienka, prevzácne slovíčka.
Rozosmút i poteš srdce staré, mladé.
A o tom nám povedz, čo i nad nelásku je.

Žila raz jedna žena, čo mala tri dcéry. Dve vlastné, jednu cudziu, prisvojenú, s ktorou len zle nakladala. Kým žil dievčaťu otec, bolo ešte ako-tak, i slovo macochy menej bolelo, i jej krivý pohľad menej pálil. No len čo otec naposledy vydýhol, macocha dievčaťu ani na meno nevedela prísť. Len nepodarkom ho nazývala, kliatby od výmyslu sveta na jeho hlavu zvolávala.

„Ale že sa mi ber od toho stola, prašina prašivá,“ okríkla dievča vždy, keď si k obedu či k večeri sadalo. „Tam k peci id, z očí sa mi strat.“

Dievča sa nepriečilo, slovkom neodporovalo. Ba keď ju i z izby do humna vyhnali, pokorne šlo, slzu z oka nevypustilo.

A v robote bolo vždy prvé. Kým jej dve sestry ešte v posteli vylihovali, ono už dávno na lúke hrabalo, či v poli prekopávalo. Lenže darmo pred brieždením vstávalo, pri svite mesiaca líhalo. Vždy bolo len zle a nedobre, roba planá, nepodarená.

No malo byť ešte horšie. A to vtedy, keď sa macocha spýtala vlastných dcér i tejto tretej, nepodarku, či by jej v dajakej zlej núdzi-biede, čo by znenazdajky na dvere ich chalupy zaklopala, spomohli.

„Ako sa len tak môžete pýtať, mati naša,“ rozhorčila sa najstaršia dcéra — prenáramná parádnica. „Všetky svoje náramky-retiazky by som pre vás obetovala, zlata-striebra sa zriekla.“

„Ďakujem ti, dcéra moja,“ zvlhli dojatím matke oči. „Veľkú radosť si mi urobila. A čo ty, druhá moja dcéra, ako by si sa ty zachovala, v núdzi-biede mi spomohla?“

„Ja by som kvôli vám všetko urobila,“ verila sa prostredná dcéra. „Ba keby bolo treba, i svoje najkrajšie šaty by som ozelela.“

Usmiala sa macocha od spokojnosti nad odpovedou dcéry-parádnice a hned a zaraz spýtala sa na to isté i svojej ne-vlastnej dcéry, pastorkyne.

Lenže tá mlčí, neodpovedá, len zakríknuto k zemi hlavu skláňa.

Nahnevala sa macocha na dievča, suchej kôročky mu

Záplaty

JOSEF BRUKNER

Jožinkove mačatá
sú už samá záplata —
jedna z bodiek, druhá z prúžkov,
tretia z kociek, štvrtá z krúžkov
a tá piata strakatá.

Koľajnice

HEDA PRŮCHOVÁ

Celý život len na zemi ležia,
pritom v páre do daleka bežia.
Bežia rovno, krútia sa i točia,
hory prebehnú, ponad rieky skočia.
Bežia, a nič ich nezmori,
zastanú iba pri mori.

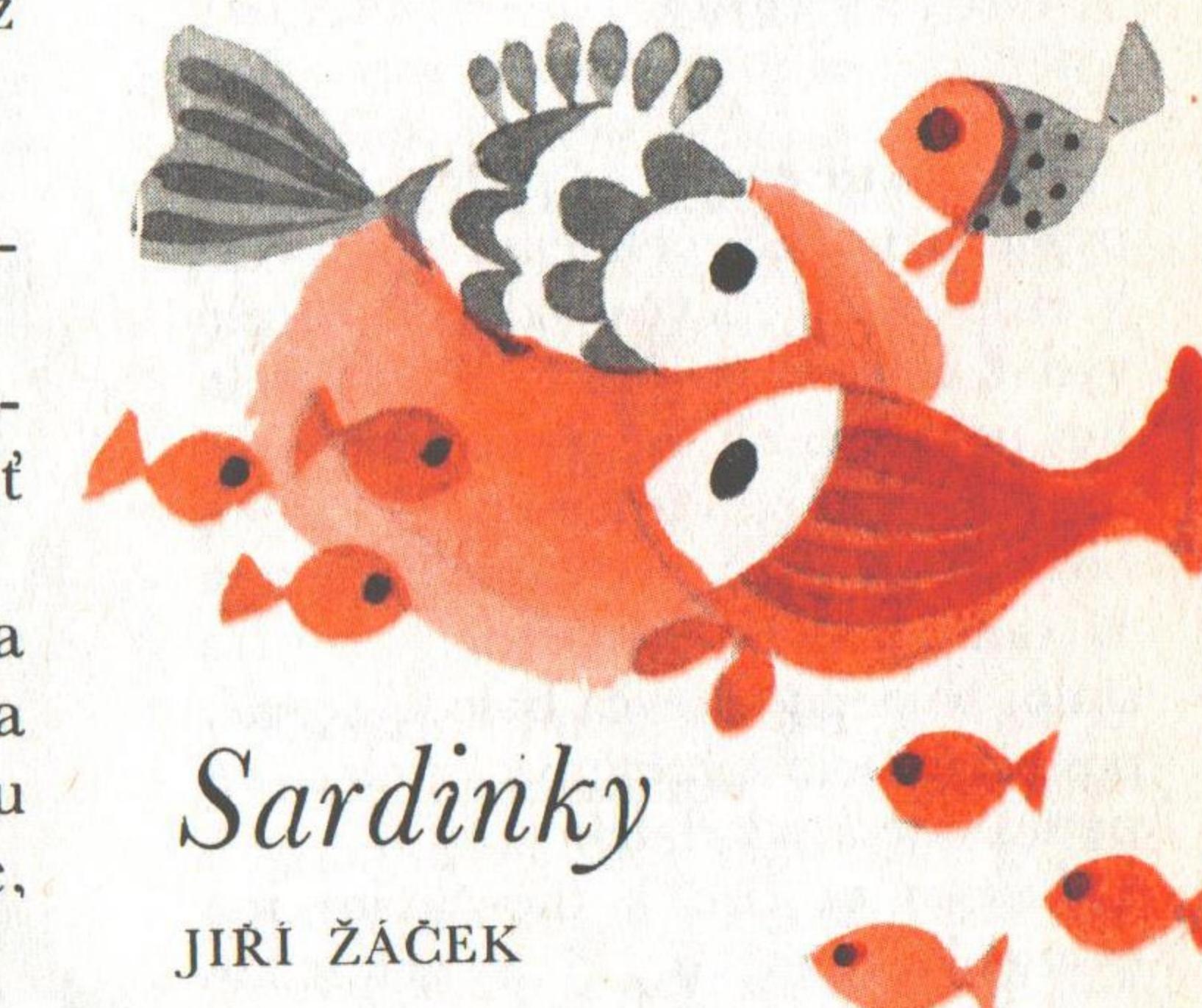
Rybia reč

JIŘÍ ŽÁČEK

Ja nie —
ale všetci potápači
rozumejú
rybej reči.

O čom ryby hovoria?
Ktohovie?
Spýtame sa potápača,
nech nám odpovie.

Potápač len mávol rukou.
„Ryby,“ povie na to,
„melú si len stále svoje:
Mlčanie je zlato!“

Sardinky

JIŘÍ ŽÁČEK

Sardinky rady cestujú.
Že na to majú nervy!
Dajú sa samy naskladat
po tuctoch do konzervy.

Tak precestujú celý svet.
Lietadlom, vlakom, na lodi...
A ja ich zjem na večeru.
Tak už to v živote chodí.

Prel. M. MORHÁČOVÁ

Lenže ropucha na dievkin krik nič nedala a namiesto do jazera k nej sa pustila.

Rozprávka o písmenku P

HANA FERKOVÁ

Kde sú tie časy, keď písmenko „P“
pyšne panovalo peknému pohľadu!
Každé súce dievča, ak sa chcelo
vydať, muselo mať päť „P“. Muselo
byť pekné, poslušné, pracovité,
prosté a prítlulné. Písmenko „P“ však
bolo, akože ináč, prešikané, a tislo sa
aj tam, kde ho nevolali. A tak sa
stalo, že pekné dievča bolo aj pyšné,
poslušné bolo prelietavé, pracovité
papuľnaté a tak ďalej.

Casom sa tisli k dievčatám iné
písmenká a začali „P“ nemilosrdne
vytláčať. Písmenko „S“, hoci je to
čudné, povedalo písmenku „P“
„Prac sa!“ a k slovu prišli dievčatá
sebavedomé, samostatné, smelé, spô-
sobné — prosto súce. Ale ani iné
písmená nezaháľali. Napríklad písmenko „E“, hoci je to čudné, povedalo:
„Uhni!“ a nastolilo svoju
vládu. Odvtedy sa mládencom páčia
dievčatá energické, elegantné.

Ale písmenko „P“ sa nevzdalo.

Nemohlo na svoju vládu zabudnúť,
ked veky zdobievalo dievčatá,
pyšne pobralo sa na dalekú pút'
a Mladým letám zaklopalo na vráta:

Nečakala dievka-lakomnica, kým k nej ropucha doskáče.
Krčah z ruky vypustila a s krikom-vreskom domov sa
rozbehla. A keď sa jej potom mater pýtala, či jej tej zázračnej
vody priniesla, pustila sa do nej, či ona pre jej chorobu o zlato
či život má príst. A aby sa na chorú mater ani dívať nemusela,
svetom sa pobrala.

Vtedy tá vedma, čo dievkam o zázračnej jazernej vode
povedala, znova prišla do chalupy a ponúkla sa, že vrchovatou
mierou vody prinesie, ak jej prostredná sestra svoje najkrajšie
šaty podaruje.

„A to veru nie!“ dupla nohou sestra-parádnica. „Nedosta-
neš ani nakrajšie, ani najhoršie!“ a s tým starú ženu z chalupy
vyhnala.

Potom sama krčah zobraza a rozbehla sa k jazeru. Nestačila
však ani k nemu dôjsť, keď jej cestu-necestu ropucha-strážkyňa
prehradila.

Lenže ani prostredná sestra sa odpornej žaby nezľakla,
nezaspätkovala, ale zlým slovom ju okríkla:

„Hej, ropucha, sestra hadia,
materi sa vody žiada.
Od jazera ber sa preč,
kým nezačnem inú reť!“

Darmo sa však sestra-parádnica vyhŕážala, rukou i slovom
hrozila. Len čo žaba vypúlila očiská a k skoku sa prihodovila,

zaraz bola z krčaha črepy. Smelosť sa jej len doma vrátila, keď
sa do chudere matere s krikom-pleskotom pustila, že čo ona pre
ňu hrôzy vystát-vytrpieť musela. A aby i ona stonajúcu mať na
očiach nemala, jej vzdychy-náreky nepočula, radšej z domu
do sveta odišla.

Vtedy po tretí raz zaklopala na dvere chalupy staručká
vedma a takto najmladšiu dcéru, pastorkynu, oslovia:

„A ty, dievka moja, čo mi podaruješ, akým darom ma
odmeníš, keď ti macoche živej vody prinesiem, pred hroznou
ropuchou ťa ochránim?“

„Nemám nič, stará matka, nuž čímže vás poteším,“ hovorí
smutne sirota.

„A ved aj načo by si mi dávala, obeť pre mrcha macochu
prinášala,“ vraví odrazu vedma uznanivo. „Len nech si ona
žne, čo si zasiala.“

Uvažuje dievča nad prísnymi slovami starej ženy a veru
neberie do rúk krčah, aby sa k jazeru rozbehlo. Robí si všetko
ako doteraz, no i tak čoraz väčšmi myslí na macochu, jej
vzdychy i nárek ju trápi.

A veru nevydrží dlho hľadieť na macochino utrpenie, schytí
posledný krčah a rozbehne sa k jazeru so zázračnou vodou.
Uteká, beží ako vietor, na ostré kamene i tŕne nedbá, len aby
macoche čo najskôr spomohla. No keď pred jazerom zbadá
ohyzdnú ropuchu, od strachu zamrie, dych zataji, len-len že

„Potrebujete, prosím, písmenko
„P“?“

A čuduj sa, svete, vo vydavateľstve
kníh pre deti a mládež v Mladých

letáč písmenko „P“ práve potrebovali. Zakladali novú edíciu kníh pre
prváčikov a druháčikov a písmenko
„P“ im prišlo ako na zavolanie.
Edíciu pokrstili poňom — volá sa
Poslušné písmená.

Verte-neverte, ale písmenko „P“
je to pravé písmenko pre pracovní-
kov, ktorí pripravujú knížky pre deti.
Veď kníhy — to je kráľovstvo písme-
niek, ktoré vytvárajú pekné, pútavé,
príťažlivé, poučné príbehy.

Keby ste sa písmenka „P“ opýtali,
či sa mu jeho terajšia práca páči,
pravdivo by vám povedalo:

„Páči!“

A keby ste mu položili otázku, ako
sa má, pyšne by povedalo:

„Príma!“

Rozprávka o písmenku „P“ nie je
celkom vymyslenou rozprávkou.
V edícii Poslušné písmená vychá-
dzajú pekné kníhy pre deti už šesťnásť
rokov a vyšlo v nej dosiaľ šesdesiat
kníh. Napríklad:

Spisovateľ Ján Beňo napísal pre
malých čitateľov poviedku „Sneh je
môj kamarát“. Je to príbeh o malom

Krtko Vrt

*Krtko Vrt,
veľký krt
nevydržal
bez maškít.*

*Schrúmal za hrst štrku.
Od štvrtka
do štvrtka
štrkotavá
maškrta
škrtila ho v krku.*

Jedák

*Čo to za klobása,
čo to za saláma,
ked okolo pásu
neopásala ma?*

Čistota

*Eva myla Emila,
sama sa však nemyla.
Mila bola u Emila,
ona tiež sa neumyla.
Potom boli u Mily,
tam sa obe umyli.*

štportovcovi Cyrilovi Mazúchovi, ktorý veľmi túžil stať sa lyžiarom. Statočne prekonával všetky ľažkosti a napokon sám, už ako výborný lyžiar, učil tomuto krásnemu zimnému športu mených kamarátov. Knižku ilustrovala výtvarníčka Blanka Votavová.

Rudo Moric porozprával deťom o svojom priateľstve s prváčikom Mirkom, ktorému zahynul otec a ktorému sa veľký ujo spisovateľ stal dobrým priateľom. Knižka sa volá „Môj veľký malý kamarát“ a obrázky do nej nakreslila Jarmila Dicová-Ondrejková.

Tretiu knižôčku s názvom „Dobrodružstvá Ivka Pivka“ napísal Ivan Izakovič. Hovorí sa v nej o nebojácnom chlapcovi Ivkovi, ktorý vyhral veľkú stávku s autobusom-plechukusom. Toto dielko vychádza v ústrety najmä chlapčenskej záľube v rozmanitých strojoch, mechaniznoch, v dopravných prostredkoch, podnecuje záujem o techniku. Ilustroval ho Róbert Brun.

Stačí si len jedno z týchto troch „poslušných písmeniek“ vybrať a stráviť pri ňom — pekné popoludnie.

krčah z ruky nevypustí. Po chvíľke však hrôzu premôže a trasúsky sa žabe-ropuchy takto prihovorí:

„Hej, ropucha, žabka milá,
macocha by vodu pila.
Aký len chceš slub ti dám,
len nech jej mám plný džbán.“

„A či ma pustíš i do chalupy?“ pýta sa žaba vyľakaného dievčaťa.

„Pustím,“ odpovedá dievča.

„Aj ochrániš ma, keď to bude zapotreby?“

„V pustím, ochránim,“ vrvá dievča nedočkavo, „len mi už dovoľ vody nabrat, krčah naplniť, nech macoche spomôžem, zlej choroby ju zbavím.“

Odstúpila sa žaba z chodníka, ba i do krovia zašla, aby dievča na jej ošklivosť hľadiť nemuselo. Lenže pastorkyná i tak sa vôkol seba neobzerala. Rýchlo si jazernou vodou krčah naplnila a bežala naspať domov.

A doma len čo si macocha priložila k ústam džbán, niekoľkými dúškami si hrdlo zvlažila, zaraz bola svieža, zdravá ako prv. Lenže daromne dievča za pomoc dobré slovo — peknú reč čakalo. Macocha ihneď zabudla, že jej dievča spomohlo, a namiesto vďaky začala ju obdarúvať nadávkami, hromžením.

„To ty si na vine, daromnica, že som o svoje dcéry prišla. Keby si bola šla zaraz po vodu, nemuseli dnes, chúdatá, vo svete biediť, od dverí k dverám sa potlkať.“

A ešte iné zlé reči úbohému dievčaťu povravela, zlobu si na ňom vybijala.

No horšie len prišlo, keď podvečer ošklivý žabí tvor na chalupu zaklopal:

„Otvor dvere, pastorkyná.
Stojím vonku, je mi zima.
Na svoj slub si zaraz spomeň,
my dvaja sme sebe roveň.“

Zasmiala sa jedovito macocha, pustila sa do dievčaťa nepekne dodievať:

„No čo stojíš, netrebná, privítaj si hosta hrozného, ako sa na rovných patrí, cha-cha-cha...“

Trasie sa dievča od prenáramného strachu, ropuchy sa bojí. Macochu na kolenách prosí, aby žabu do chalupy nevpúšťala, vedľ už dosť strachu-hrôzy pri jazere so živou vodou podstúpila. No macocha je chladná ako ten kameň potočný, sirotin plač jej potešenie robí. Nuž trvá na tom, aby dievča žabu-ropuchu do chalupy vpustilo.

A tak dievča bojazlivu poodchýli dvere, nezvaného hosta dovnútra vpustí. No len vtedy sa začne macocha smiať, dievča ponížovať:

„Ci som vždy nevravela, že si nepodárrok, mrva ničomná? Ved kto to kedy slýchal, aby sa takýto netvor s poriadnym človekom rovnal, za ním do chalupy chodil.“

A len odrazu schytí metlu a začne ľou žabu-ropuchu tlct, po izbe naháňať.

Učútostilo sa vtedy dievčaťu ošklivého tvora, zdvihlo žabu zo zeme, aby ju pred macochou ochránilo. No len čo to urobila, odrazu sa žaba premenila na zlatovlasého princa.

„Dakujem ti, dievčina,“ prehovoril princ, „že si ma zlej kliatby zbavila. Nebyť tvojho dobrého srdca, bol by som nadalej jazernú vodu strážil, žabou-ropuchou ostal. Teraz sa už môžem spokojne domov k svojim kráľovským rodičom vrátiť.“

Len čo to princ dopovedal, obrátil sa k macoche, aby si od nej dievča za ženu vypýtal. V tej chvíli sa však macocha na ošklivú ropuchu premenila, zlostne zakfkala a vyskákala z chalupy.

Z dievčiny-pastorkyne sa potom stala princova žena, lebo rozprávková spravodlivosť je už taká: zloba a zášť sa v nej kruto trestá, z chudobnej a čistej devy stane sa nevesta.

(Na ľudový motív)

Z hliny a rosy

JÁN NAVRÁTIL

Kolobeh

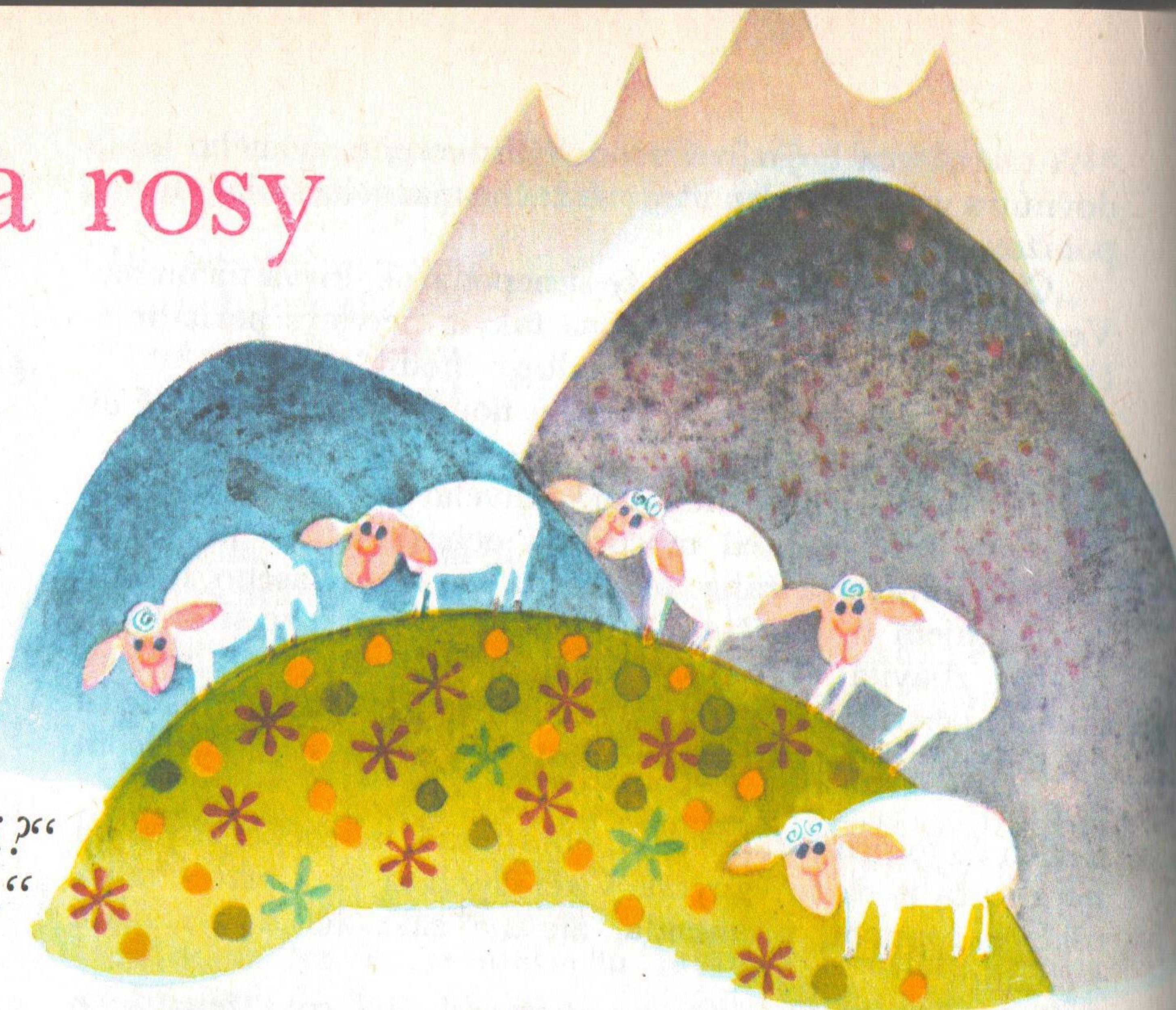
„Na čom sa pasú ovce,
že im tak pekne rastú
kožúšky belavé?“

„Ovce sa pasú na tráve.“

„A tráva im v tom nebráni?“
„Tráva sa pasie na stráni.“

„Na čom sa pasie strán?
Je taká jemná, svieža.“
„Na kopci. Pozri naň,
na hrbatého ježa.“

„Na čom sa pasie kopec?“
„Kopec sa pasie na kopýtkach oviec.
Každá mu nosí
kôročky
z hliny a rosy.“

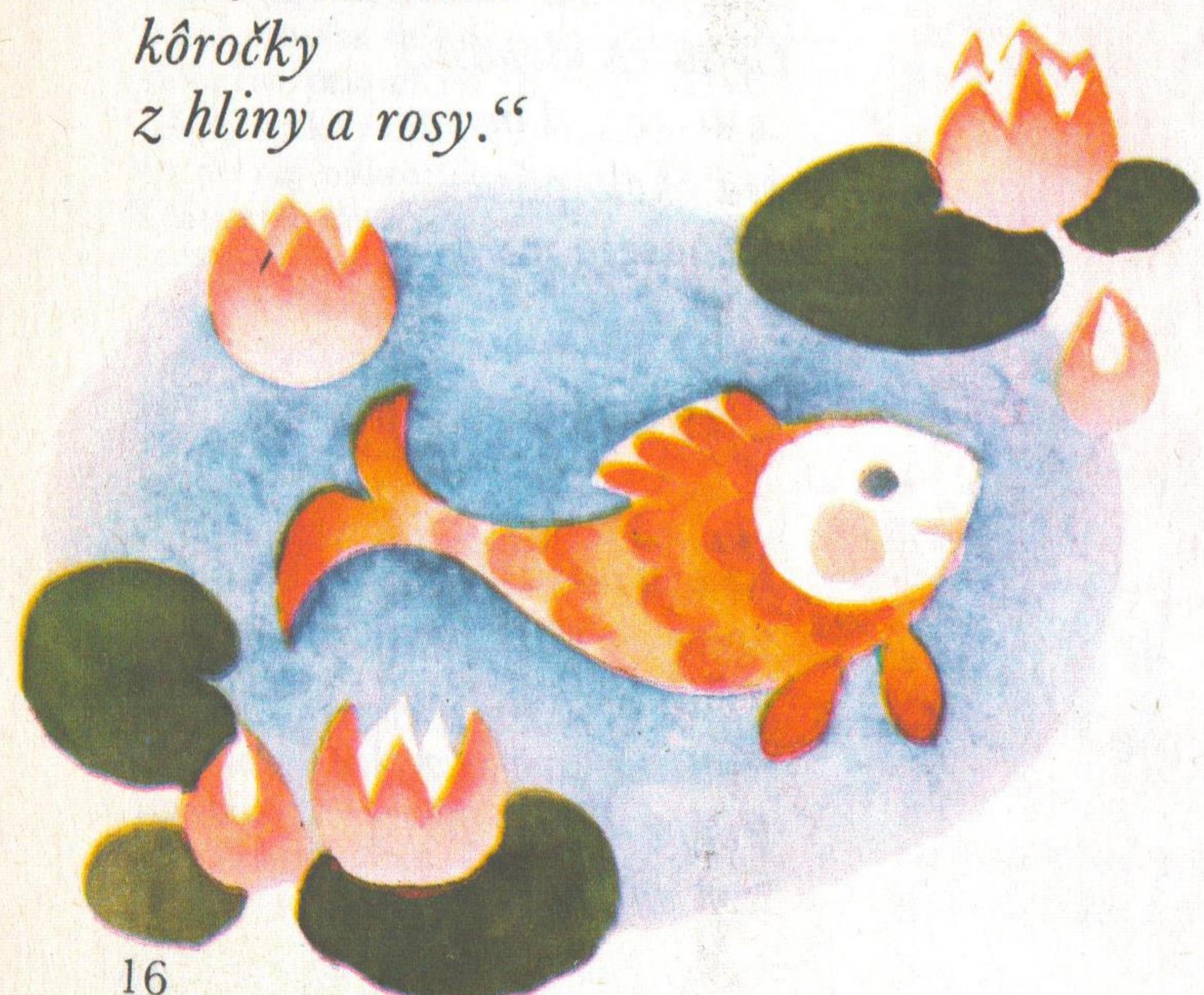

Báseň o zlatej rybke

Chodím chytiať zlatú rybku
na háčik.
Pred háčik si namontujem
plaváčik.

Oznámi mi najšťastnejšie
minúty,
že je moja zlatá rybka
pri chuti.

Nebude to možno záber,
iba hra.
Niekoľko sa so mnou rybka
iba hrá.

Raduje sa, že sme spolu
spútaní.
Už mám pre ňu deväťoro
želaní.

„Keď ta chytím, zatvorím ťa
do siete.
Nebudeš si voľne plávať
po svete.“

Dáš mi peňazí a zlata
deväť vriec.“

„A čo budeš potom chytiať?
Odpovedz!“

Oba smutne pozeráme
na vodu.
Stratili sme oba svoju
slobodu.

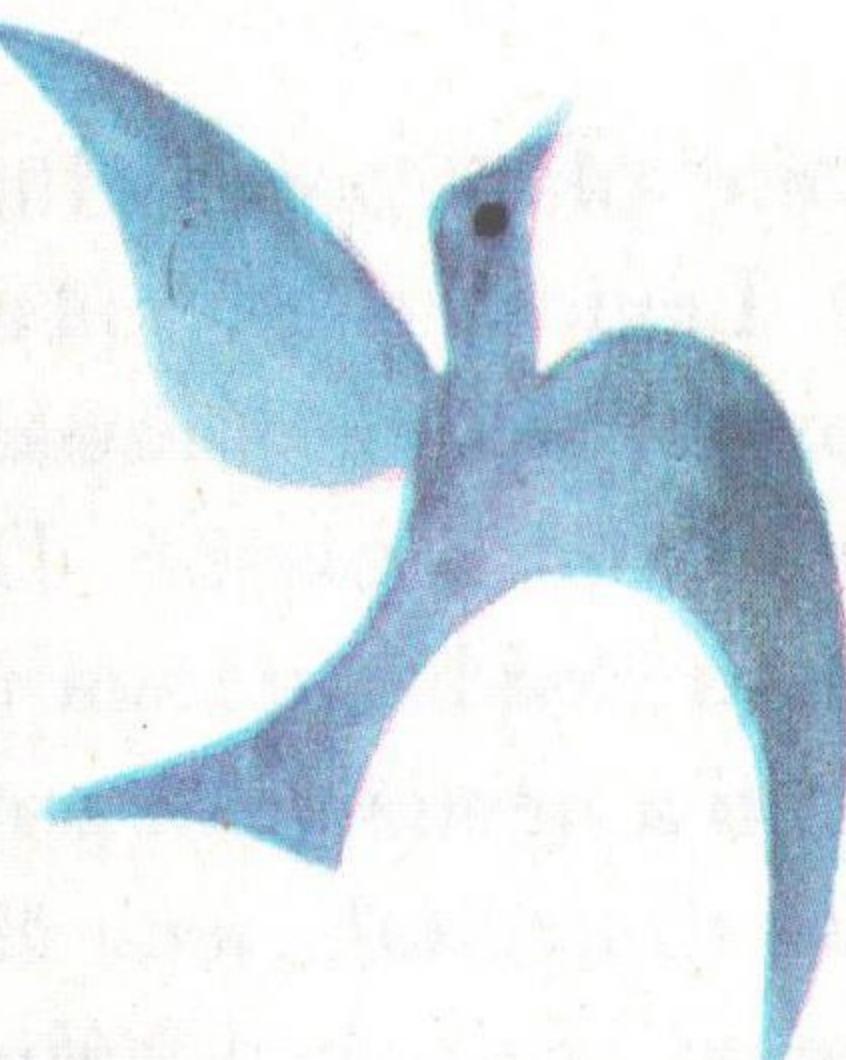

Bez chytania nechce sa mi
sveta žiť.

„Bež si, rybka! Chcel som ťa len
pohladit.“

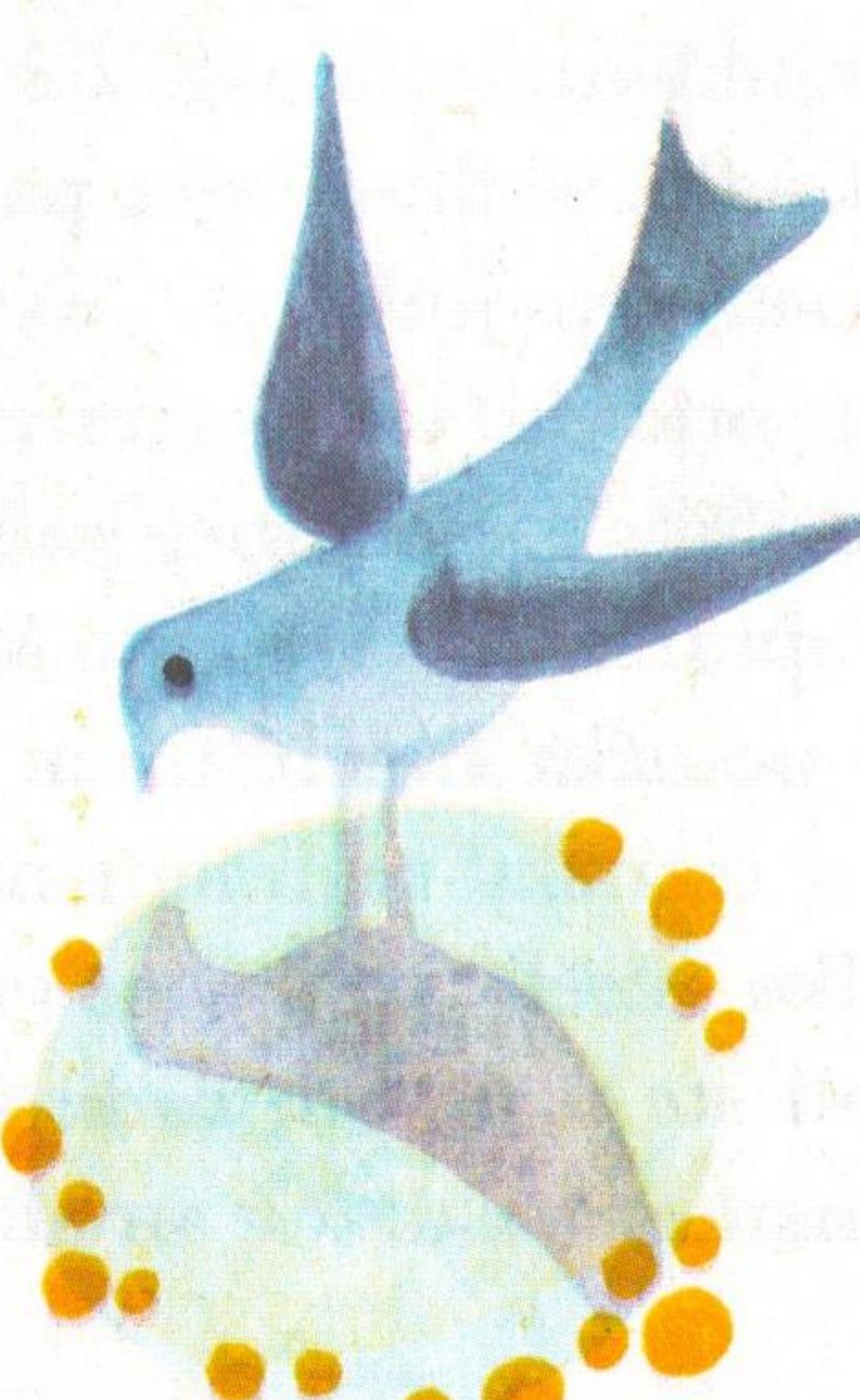
Báseň o nočnom daždi

Na oblok škrabká mi
mokrými drápkami:
„Bdieš, a či spíš?“

Pozriem naň. Zajasá
a ďalej spúšťa sa
z obločných skryší.

Umýva z chodníkov,
zo striech a pomníkov
ustatú čerň.

Pripraví ulice,
sady a vinice
na nový deň.

Naplní kadluby,
nech divé holuby
neskolí smäď.

Bodliak

Ako stredoveký rytier
tasí kopije.

Nech sa nikto neodváži
bližšie!
Ani prstom!
Nič!
Ani voňat!

Máte svoje.

I keď poslednú kvapku leta
dopije,
v kliešťach osúhlá
stráži svoje komôrky
pre pinky a sýkorky.

Krajčíri

Šije babka, šije dedko,
šijú, šijú, šijú všetko.

Ušili už toľko šiat,
nemôžu ich povešať.

Skrine majú plné košiel,
sotva by tam kabát vošiel.

Sotva by tam vošla moľa,
čo by aká tenká bola.

S rapkáčom na zajace

JOZEF MELICHER

Na celom svete platí porekadlo „Nechod' s bubnom na zajace!“ Ale v Leviciach nie. Tam sa, prosím pekne, od roku 1803 hovorí: „Nechod' s rapkáčom na zajace!“ Je to aj v mestskom protokole zapísané. Do platnosti vstúpilo toho dňa, keď levickí viniční hájnicí na posmech vyšli. Korene má v ich samopašnosti a náruživosti poľovníckej. Kto to nepočul, nech počúva, kto to nečíta, nech číta!

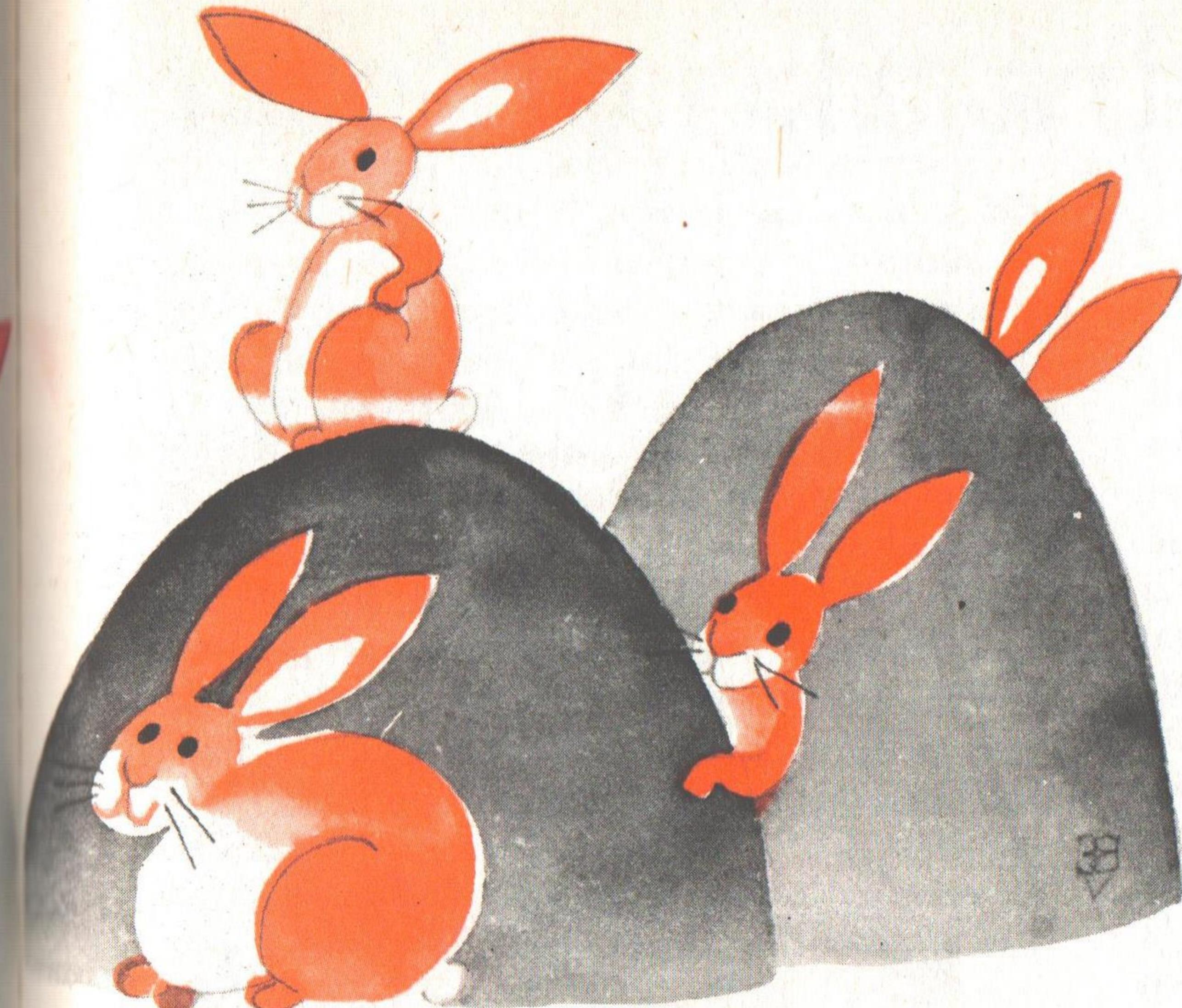
Jedenadvadsať viničných hájnikov bývalo kedysi okolo Levíc. Na každej hore po troch. A tých viničných hôr bolo sedem. Tak si poráťajte!

Raz koncom leta si ich predvolal mestský notár a takýto čudný rozkaz im vydal:

„Naskutku odložte flinty aj s patrónmi a z vrecák všetok pušný prach povysýpajte!“

Ked' sa na príčinu tohto neslýchaného rozkazu pýtali, mestský pokladník im z hrubej knižky vyčítal:

„Na pušný prach sme v tomto roku vyše dvanásť zlatých minuli, čo je položka horibilná a pre naše poľné mestečko neúnosná. Ani cisársky regiment na krajinských manévroch neznivočí toľko streliva ako necelé dva tucty levických hájnikov. Mali ste v prvom rade vtáctvo plašíť a odháňať, maškrtníkov na kazáre držať, pred zlodejmi úrodu ochraňo-

vat. Ale vy na zajace poľujete, jarabice strieľate, hostiny v hájnických bûdach vystrájate!“

Na takúto reč sa najstarší hájnik z Kácatova ponížene uklonil a prehovoril:

„A čo, prosím úctivo, proti zlodejom mať budeme? Akú divú zver a škodlivé vtáctvo odplašíme? Ved nám celú úrodu skántria! Ako to panstvu vysvetlíme?“

Mestský notár kývol na hajdúcha a povedal:

„Aj na to sme mysleli. Nedáme vás škorcom a divým holubom napospas, nebojte sa!“

Hajdúch dotrepal do kancelárie za náručie veľkých rapkáčov. Takých, čo pred Veľkou nocou chlapci nimi rachot po uliciach robia. Hájnicí si mohli vybrať podľa svojho gusta a na svoju muštru. Vyberali, vyberali, ale z detskej hračky sa nijakým zázrakom nestala chlapská zbraň.

Takto soplavým faganom na posmech vyšli levickí hájnicí. Rapkáče vydávali hlasy ako sto flínt naraz, ale úžitok z nich neboli nijaký. Popchali si ich do tašiek a zahanbení odišli do svojich hajlokov.

Dosiaľ mali flinty na pleciach na parádu, odteraz rapkáče v kobeliach svetu na posmech!

Takto naši predkovia dávne porekadlo opravili!

Ako prišiel Kubo o veľké bohatstvo

Chodil Kubo po poli a rozmyšľal,
ako by zbohatol. Tu odrazu zazrel
pod lieskou spiaceho zajaca.

„Už to mám!“ udrel sa Kubo po čele a celý natešený začal rátať, čo všetko bude mať, keď zajaca zabije a predá. „Za peniaze čo zaň utŕžim, kúpim si hus,“ uvažuje Kubo, až sa mu z kečky parí. „Hus bude mať húsence, keď dorastú, predám ich a kúpim si jahňa. Z jahňa vyrastie ovca, tú zas vyčarujem za teľa. Z teľa mi vyrastie krava, tá bude mať telce, tie predám a kúpim si koňa. Keď budem mať koňa, zapletiem mu do hrivy najparádnejšiu stužku a pôjdem si vypýtať richtárovu dcéru za ženu. Ej, bisťu, to bude svadba, o akej svet ešte nechyroval!“ tlapol si Kubo po čízme a od radosti poskočil, zavýskal.

V tom sa zajac prebudil a podhľavoňohy.

A tak prišiel Kubo nielen o zajačiu kožku, ale aj o hus, jahňa, ovcu, teľa, kravu, koňa i mladuchu. J. D.

Okruhliak

Voda sa s ním dlho hrala,
brúšila ho, obracala,
vláčila ho kade-tade,
máčala ho v piesku, blate,
vozila ho po kamení,
pokým neboli zaoblený.

Oprobuj ho v rukách,
oblý je,
spraviš žabku a on
ozije!

Ozvena modrá ako obloha

PETER GLOCKO

Kráčali sme s Karolom na kúpalisko s trúbkou. S obyčajnou fanfárikou zo žltého plechu. Bol jasný októbrový deň, orechy už dávno opadali, ale prsty sme mali ešte stále hnedé. Presne pred rokom nás náš učiteľ Kotlár zosmiešnil, keď nás prinútil hodinu si umývať ruky. Virtuóz si má vraj šetriť prsty a hrať vždy s čistými rukami. Do Vianoc sme sa však rozlúčili s našou nádejou husľovou kariérou. Kotlár nás prichytil, ako lámeme ceruzky. Bolo to pred hodinou teórie. Karol už rozporcoval moju ceruzku na štyri kúsky, ja som práve sekal natiahnutým ukazováčikom a prostredníkom po druhej polovičke ceruzky, ktorú držal Karol za konce, keď sa zjavil Kotlár. Bol zhrozený. Darmo sme mu vysvetľovali, že si opakujeme teóriu o delení nôt na polky a štvrtky, poslal nás domov. Posledný raz sme sa zvezli na husľových puzdrách zo zasneženého svahu nedaleko hudobnej a ešte toho večera sme sa prihlásili na gymnastiku:

„Kotlár by nás najlepšie rozsúdil,“ ozval sa Karol.

„Nadával nám do trúb,“ zasmial som sa.

Pred bránou kúpaliska sa mi zrazu fanfárka zdala ľažká ako heligón.

„Prehodíš mi ju,“ povedal Karol a už sa štverá cez zelenú plechovú bránu. Obzrel som sa, či nás nik nesleduje. V parčíku nedalekého domu dôchodcov sa vyhrievali starčekovia a stareňky. Všetko vidia, na všetko majú čas. Na jeseň akoby pookriali. Neboja sa pozrieť slnku do tváre. Želajú si dlhú a teplú jeseň.

„Hod, Cyro, na čo čakáš?“ ozval sa Karol spoza brány.

Prehodil som fanfárku. Čakal som, že zarinčí na zemi. Za bránou však bolo ticho. Teraz mám príležitosť zdrhnúť. Nech si Karol trúbi sám. Ešte mám šancu stať sa oddielovým bubeníkom.

Kotlár nám hovoril takmer s ľutostou: „Keby mal vaše uši starý Beethoven!“

„Skáč, ty cibazol!“ ozvalo sa netrpezlivovo spoza plechovej brány. Karol asi začul môj zrýchlený dych. Vyhupol som sa na bránu

a vtedy mi z parčíka zahrozil bielou palicou akýsi dedko. Kto vie, načo ju nosí, keď má oči ako jastrab. Zamával som mu a oblúk, ktorý opísala jeho palica, prezáradzal, že sa smeje.

„Kde si sadneme?“ spýtal sa Karol. Stáli sme nad prázdnym bazénom, v ktorom sa šuštavo preháňalo lístie. Správca kúpaliska vždy na konci sezóny nanosi a nazmetá do bazéna staré haluze a lístie, vraj aby v zime nepopraskali mrazom steny a dno. Vo februári vyzerá bazén ako zasnežené smetisko, ale na začiatku leta sa v ňom ako zázrakom roztancujú krištáľovo čisté vlnky.

„Sadnime si do plytkej vody,“ pokúsil som sa o fór.

Zišli sme po schodíkoch a usadili sa pod múrikom. Prázdne startovacie bloky nad nami vyzerali z pohľadu ako zuby hradného cimburia. Do tváre sa nám opieralo slnko, stena za našimi chrbtami bola teplá, chytali sa ma diemoty.

„Začneš?“ ozval sa Karol.

„Času dosť,“ odvetil som vyhýbavo.

Chvílu sme mlčali. Fanfárka ležala medzi nami, na dosah ruky. Zrazu som mal pocit, že mi dochádza vzduch. V lete sme sa ponárali na najhlbšom mieste bazénu, hľadeli na seba pod vodou s vypleštenými očami a nadutými lícami, vlasy nám povievali ako morská tráva a čakali sme, ktorý z nás prvý vypustí vzduch. Bubliny sme vypúšťali zvyčajne s hukotom naraz, kričali sme si pod vodou nezrozumiteľ-

né nadávky, a keď na nás išli naozaj mdloby, vyrazili sme naraz k slnku, roztrieštenému na hladine. Zadýchčaní sme liezli na breh a hádali sa, kto sa prvý vynoril. Vždy nás nakoniec

zosúdil plavčík — vynorili sme sa vraj súčasne v tom okamihu, keď už mal o nás strach. Tvrďil, že máme rovnakú kapacitu plúc.

„Požičiaš mi Dobytie Mexika?“ ozval sa zrazu Karol. Odľahlo mi. Neponáhľa sa.

„A ty mi dás Brehma?“

„Jasné. Dnes večer. Z rúčky do rúčky,“ povedal Karol a usmial sa. Zobral trúbku a priložil si ju k ústam. Oblizol si pery a zatrúbil. Géčko, cé jeden, e jeden, gé jeden, ale zrazu mu došiel dych. Podal mi fanfárku, aby som zatrúbil zas ja.

Chcel som ho prekonáť, ale priveli mi som sa silil, pery mi brneli, svrbeli ma, na jazyku som cítil štipľavú kovovú príchuť. Zrazu mi pery zmäkli a z fanfárky vyšiel čudný zvuk, akoby

som vyplášil nejakého živočicha, čo sa v nej uložil na zimný spánok.

Vytriasol som fanfárku: „Čosi tam je.“

„Vyplul si pľucka,“ usmial sa Karol a zobral mi trúbku. „Bolo to dobré, ale nemáš správny náštok. Pozri, takto...“

Priložil pery k nátrubku a v tom okamihu sa bazén rozozvučal, naplnil tónmi, zvuk sa odrážal od stien a oneskorené tóny sa zlievali s novými tónmi do nezvyčajnej harmónie. Žltá trúbka prebudila jesenný vietor, z topoľov okolo kúpaliska spŕchlo zlatožlté lístie. Karol bol lepší, bol jednoducho lepší preto, že ma nechcel poraziť. Chcel mi len ukázať, ako čaroval s perami, aby sa vzduch v trúbke rozospieval. Keď odtiahol perv od nátrubku, bazén ešte chvíľu spieval.

„Skús teraz ty,“ podal mi fanfárku.

„Nie,“ povedal som skleslo, „zaťahlo mi v ušiach.“

Nechcel som sa priznať, že mi závisť skrátila dych. Teraz by som nevedel zapískať ani nás spoločný signál. Zdvihol som sa a šuchtal do hĺbky bazéna.

Zrazu Karol za mnou zatrúbil tóny nášho signálu. Chvíľu som váhal, a potom som sa obzrel. Signál znel tak, ako mal znieť. Človek musí mať dobrý hudobný sluch, aby pochopil, že v ňom neboli ani jeden posmešný tón. A taký sluch som mal.

Zapískal som, odpovedal fanfárke. Karol trúbil a ja som pískal, a všetky tóny boli poctivé — čisté a jasné ako voda, ktorá v lete napĺňala tento bazén. Trúbil víťaz a ja som pískal s ním.

„Naučím ťa ten gríf,“ zakriačal Karol. Zatrúbil forte a vzápäť piano; sám si zahrával ozvenu. Ale ozvala sa aj iná ozvena — z bazéna a z oblohy, ktorá sa nad ním vznášala ako vysoká strecha. Ozvena mala jasnú a čistú farbu, takú čistú, až vyrážala dych.

Pehavý noštek

HANA ZELINOVÁ

Mamička sa hrala v kuchyni s mojou novou topánočkou a s ockovým drahým perom. Neviem prečo, keď je už taká veľká. Ani ocko to nevedel. Spýtal sa mamičky:

„Čo to zasa robíš, prosím ťa? To už nemáš inú robotu, iba čarbať mojím drahým perom do Gabikinej topánky?“

Mamička povedala tiež hlasno:

„Píšem tvoju adresu, aby ľudia vedeli, kam ti majú priviesť dcéru, ak by sa ti stratila na futbale alebo na rybačke!“

Ocko nepovedal nič a išiel o tom rozmyšľať do izby. Aj mamička išla o tom rozmyšľať do kuchyne, a tak nemať kto dávať na mňa pozor. Ani Tomáš. Tomáš sa bicykloval na novom bicykli. Veľmi ďaleko. Obula som si nové topánočky a išla som ho hľadať.

Tomáš neboli nikde. Ani na ulici. Ani v cukrárni. Ani u tety, ktorá nám strihá vlasy. Na ulici boli všetci ľudia a jeden veľký pes a jeden malý pes a ujo strážnik, ktorý dáva pozor na autá, aby išli rovno, a nie sem a tam.

Janko Slamka
Janko Slamka

JÁN KORENKO

Tichý večer

Celý deň pracovali všetci. Silko sa usilovne zahrýzal do zeme a vynášal ju na povrch. Janko Slamka sa vymieňal so Šaškom pri lopate a dozeral, aby základy boli rovné z každej strany. Pipka zavše zapískaла, aby im bolo veselšie. Šašinka a Vanička sedeli na trávniku a šili si nové pracovné nohavice a kabátiky. Tie sa ľahko vyperú, ani hladie ich netreba. Tučko si najskôr trochu oddýchol a potom spustil motory. Obracal sa a mocným prúdom vzduchu zametal základy.

Keď slnko zašlo za hrebeň zelených vrchovcov, zakriačal Šaško: „Padla. Čoskoro bude noc.“

„No a čo? Zapneme reflektory,“ odpovedá mu Silko a hotuje sa vyvaliť balvan na dne základov.

„Počkajte, kamaráti!“ zvolal Janko Slamka. „Šaško má pravdu. Na dnes už bolo dosť. Ved aj zajtra je deň.“

A tak sa všetci naši stavitelia stiahli pod osamelú starú sosnu a polihali si; Silko si s rachotom oprel hlavu o zem,

Tučko sa iba ponatriasal, vyskúšal, či pevne stojí, a zmíkol.

Odrazu nastalo hlboké ticho.

Ech, ani sa nepamätám, kedy sa nám tak dobre spalo, pomyslel si

Janko Slamka. Chcel to povedať aj ostatným, ale bol taký ospanlivý, že iba niečo nezrozumiteľné zamrmal a obrátil sa na bok.

Pod borovicou na chvíľu všetko zmeravelo.

„Bŕf!“ odrazu striaslo Šaška. Vyskočil. „Kamaráti, nespíte! Podme sa rozprávať. Mňa to ticho až bolí!“

A skáče od jedného k druhému a myká ich to za nohu, to za ruku.

Dievčatá si znova sadli. Silko zdvihol hlavu do najvyššej výšky. Tučko sa pomkol bližšie medzi dievčatá a Šaška. Len Janko Slamka leží ako poleno.

„Janko!“ skríkol Šaško.

Janko Slamka sa ani nepomrví.

„Vstávaj!“ zvolal ešte raz.

Slamka nič.

Šašovi vrta v hlave Slamkov pokoj. Najprv si pomyslel, že ho dobre ponatriasa, lenže potom sa obrátil k ostatným a povedal:

„Všetci so mnou! A nahlas!“

A zaspievali:

„Vstávaj, Jano, hore, na baňu klopajú...“

Sosna čosi také ešte nezažila. Do tenkých dievčenských hláskov sa miešal Silkov vrzgot, Tučkov rachot.

Na taký rev a lomoz sa prebral aj Janko Slamka.

„Co je? Čo sa robí?“

„Budeme sa rozprávať,“ povedal

Ujo mal biele rukavičky a chcel vedieť, čo robím na ulici bez mamičky.

Povedala sám mu pekne:

„Hľadám Tomáša. Celkom sa stratil. I s bicyklom.“

Ujo strážnik sa poškrabal na uchu a povedal:

„Ako vidím, aj ty si sa stratila!“ Potom ma chytil za ruku a nechal autá, aby šli kade-tade.

„Vieš aspoň, ako sa voláš?“ spýtal sa ma pri cukrárni, kde ma odviedol z cesty.

„Pehavý noštek,“ povedala som pekne.

„Dobre,“ usmial sa ujo strážnik, „ale aká ta volá mamička, to neviem! Ty to vieš?“

„Viem. Keď som dobrá, mamička ma volá: Gabika, vstávaj, musíš ísť do školičky!“

„A ocko ťa ako volá?“

„Kedy?“ spýtala som sa pekne. „Keď som dobrá alebo keď som zlá?“

Šaško a sklonil sa nad Janka. „Dost sme sa namlčali v truhlici.“

„Povedali sme si, že v noci budeme odpočívať,“ vraví Slamka.

Uja bolela hlava. Utrel si ju vreckovkou a potom chcel vedieť, ako ma ocko volá, keď som zlá.

„Gabriela, ja sa z teba zblázniu!“ povedala som zasa pekne.

Ujo už nepovedal nič. Až pred samoobsluhou sa ma opýtal, ako ma volá Tomáš.

„Žalobaba! Však ma mrzko volá?“

Ujo strážnik vzdychol ako ocko, keď ho bolí chrbát a nemôže ísť prísť koberce.

„Veru mrzko,“ povedal. „Mal ťa radšej naučiť, ako sa voláš a kde bývaš. Kto nám to teraz povie?“

„Moja topánočka!“ povedala som. „Táto!“

Ujo strážnik mi vyzul topánočku, do ktorej mamička čarbala ockovým drahým perom, a potom sa veľmi zaradoval, že mám takú múdrú mamičku.

„Kdeže máš noc?“ Šaško bol rád, že sa Janko prebudil. „Ešte je len večer.“

„Podme sa rozprávať,“ začala domŕťať aj Šašinka.

„Nebud taký,“ mračí sa na Janka i Vanička, ale na očiach jej vidno, že sa nehnevá.

„Sám si povedal, že sa budeme spoločne zabávať i pracovať,“ hovorí rýchlo Pípka, akoby to mala nahraté na magnetofóne.

„Dobre,“ povedal Janko Slamka, „nebudem horší ako druhí. Kto začne?“

„Ty si najstarší. Do vášho domu som prišiel až dávno po tebe.“

Šaško sa zrazu rozpamätal, ako ho teta z dolného konca priniesla Jankovi Orieškovi, keď mal tri roky. Vtedy Janko Slamka sedel so svojím Jankom za stolom a díval sa, ako jeho veľký kamarát s chuťou je pocukrované pečené buchty s lekvárom. Ako na narodeninách.

Všetci súhlasili.

„No hej, ale o čom?“

Janko Slamka si sadol, prekrížil pod sebou nohy a zhľadúva v pamäti, čo by mal rozprávať.

„O čom chceš,“ takmer odrazu povedali Silko a Tučko.

Dlhú chvíľu bolo ticho, lebo Janko Slamka veľmi tuho rozmýšľal.

(Pokračovanie)

Ilustruje Ondrej Máriássy

Slovensko v dobách stredovekých

O ľuďoch s hlavami dopoly ostrihanými

Už na začiatku stredoveku mnohí vedeli, že slávna a bohatá Rímska ríša sa rozpadla nielen preto, že ju so zbraňou v ruke rozvrátili vojská výbojních barbarov, všakovakých Gótov, Longobardov či iných Germánov. Príčina zániku slávneho Ríma bola iná, väznejšia. Slobodní Rimania, jediní plnoprávni občania, nielenže nepracovali, ale už ani nebojovali a povalovali sa v kúpeľoch, cirkusoch, na námestiach — prosto zaháľali. Ich otroci, ktorých nazývali „hovoriaci dobytok“, sa búrili, prestali na svojich pánov pracovať, a tak krajina s jej hospodárstvom išla dolu vodou. Na začiatku stredoveku, po páde Rímskej ríše učení ľudia a štátinci už teda dobre poznali, že otrok, ktorý má iba svoje ruky na prácu a svoj holý a beznádejný život, nebude svedomite pracovať na svojho pána. Otrok pána nemiloval, priam ho nenávidel. Nemal teda dôvod, prečo by pracoval lepšie. Preto ľudia stredoveku začali hľadať novú, lepšiu organizáciu svojej spoločnosti.

26

Učenie o „trojakom ľude“

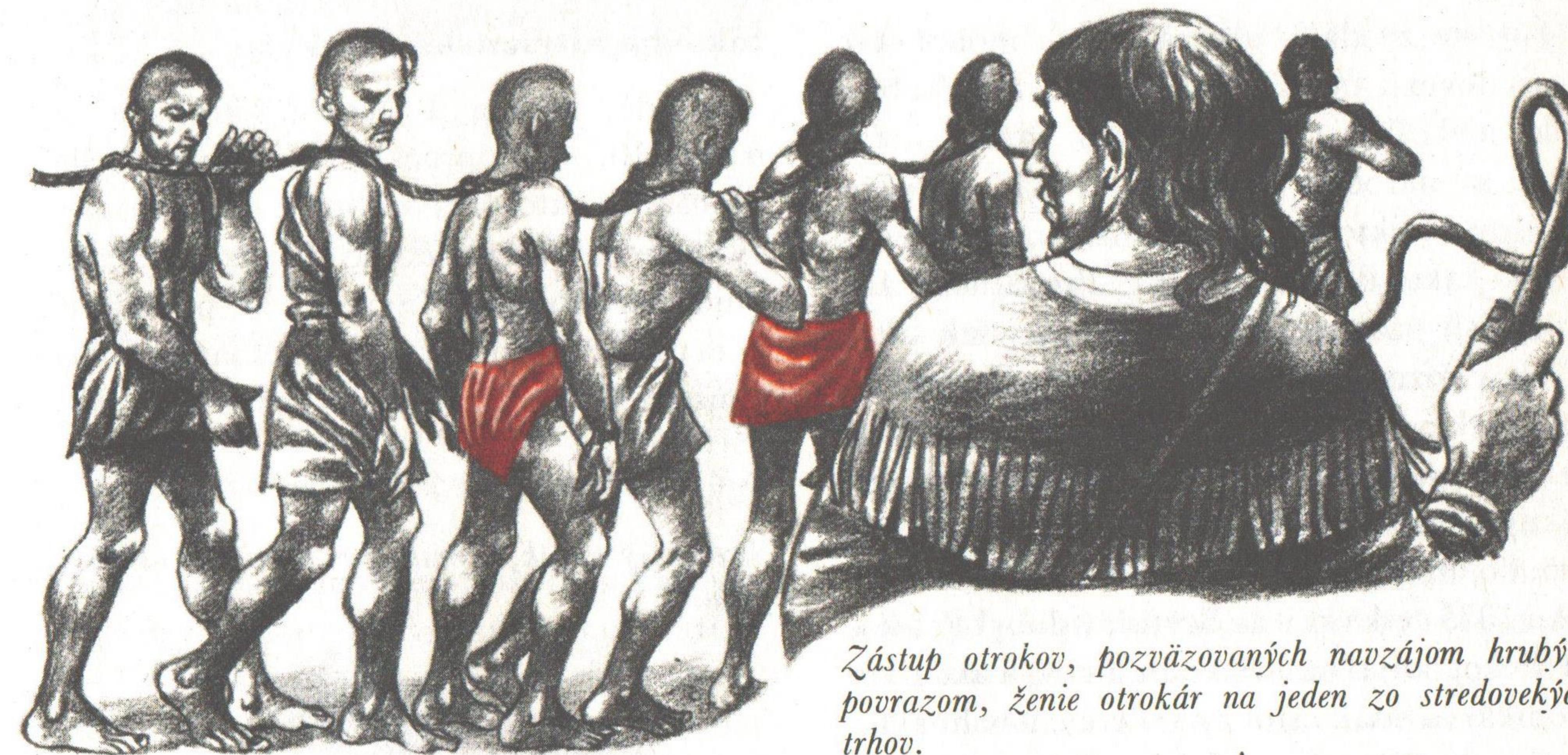
Akoby za všetkých stredovekých vzdelancov prehovoril muž menom Augustín, vyznavač nového, kresťanského učenia. Napísal veľkú knihu a v nej dokazoval, že najlepšia, najorganizovanajšia je taká spoločnosť, v ktorej už nie sú len dve skupiny ľudí — otroci a otrokári, ale v ktorej sú ľudia rozdelení na tri časti. Každá časť ľudí má pritom vykonávať svoju určenú činnosť. Augustínovi súčasníci to zhrnuli do jednoznačnej vety: „Ty vládni, ty sa modli a ty pracuj!“ Tak vzniklo nové učenie o „trojakom ľude“.

Bolo to lepšie rozdelenie spoločnosti, ale ani zdaleka to nebolo rozdelenie spravodlivé. Takých, čo vládli (kráľ a šľachta), spolu s tými, čo sa modlili a písali (kňazi a mnísi) bolo veľmi veľa a pritom nepracovali; neorali, nesiali, nič nevyrábali. A tak vlastne všetci, čo vyznávali nové učenie, nadržiavalí pánom v hodvábnych oblekoch či v brnení, ale aj takým, čo si na bielom chlebíku blahobytne žili v bohatých kláštoroch a cirkevných palácoch. Drobným ľuďom, ktorí v potu tvári dorábali každodenňý chlieb, zostal pri delení ten najhorší diel: „ty pracuj!“; teda namáhavá a tvrdá robota. Ņou museli žiť nielen seba a svoje rodiny, ale aj všetkých pánov, kráľov, rytierov, kňazov a mníchov. A hoci nafúkaní páni a mnísi si to dlho nechceli priznať, celá stredoveká spoločnosť a jej blahobyt stála na chrbe pracujúceho človeka.

Pravda, postavenie stredovekých rolníkov oproti otrokom v starom Ríme sa veľmi zlepšilo. Už nežili vo veľkých spoločných

domoch bez rodín a detí, na noc prikovaní k stĺpu, kruto mučení a týraní. Naopak. Každý stredoveký rolník dostal pridelený veľký kus pôdy a na nej spolu so svojou rodinou pracoval. Kone, kravy, ovce i hydina — to všetko bolo jeho vlastníctvom. Mal i svoj dom a po svojom chotári sa mohol pohybovať voľne, slobodne. Stredoveký rolník mal preto väčší záujem na práci, aj keď, pravda, zo všetkého, čo dospeloval a dorobil, musel desiatu časť odovzdať cirkevi, deviatu časť svojmu kráľovi či inému zemepánovi a k tomu i rad služieb, práce

tamojší zemepáni boli kedykoľvek ochotní kúpiť si noveho otroka či otrokyňu. A keď dobre platili, a to nielen zlatom, zbraňami, ale i drahými látkami, kobercami a všakovakými užitočnými vecami, našlo sa dosť obchodníkov, ktorí začali kupčiť s otrokmi. V strednej Európe smutné prvenstvo v obchodovaní mala aj naša krajina, presnejšie Uhorské královstvo, do ktorého sme patrili. Obchodu sa ujali ľudia z Východu, židia a izmaeliti, ktorí sa u nás usadili a otvorili svoje obchodné podniky. V 10. storočí chodievali po všetkých veľkých

Zástup otrokov, pozvádzaných navzájom hrubým povrazom, ženie otrokár na jeden zo stredovekých trhov.

i peňazí. Pre svojho pána už neboli iba „hovoriacim dobytokom“, ale človekom, ktorého nebolo možné celkom beztrestne zabíť či zničiť.

Trhy na otrokov

Mnohí si na začiatku stredoveku stále ešte nevedeli predstaviť život a spoločnosť bez otrokov. Najmä v krajinách východnej a juhovýchodnej Európy otroctvo stále kvitlo, a tak

mestách Nemecka, Čiech i Poľska a tu na trhoch v Regensburgu, v Prahe či v Krakove nakúpili mladých otrokov a otrokyň a vydali sa s nimi na dlhú cestu. Najprv ich doviedli do Uhorska, tu ich na tržiskách v Bratislave, Nitre či Budíne pretriedili, rozpredali, a čo sa neminulo, s tým šli na ďalšie trhy na východ, do Byzantskej ríše.

Dopraviť otrokov z jednej krajiny do druhej však nebolo ľahké. Aby sa nevzbúrili a nezabili

27

svojho pána, často ich pozvávali dohromady, a to tak, že im prepichli dlane, pretiahli cez ne špagát a takto k sebe pozvázaných ich hnali na trhy. Pre istotu im ešte oholili polovicu hlavy, aby ich bolo ľahké rozpoznať. Niekoľko im ešte vypalovali na tele i všakovaké znamenia.

Na hraniciach sa za otrokov platilo clo, tak ako za každý iný tovar. Za otrokyňu na Dunajskom mýte sa platilo toľko ako za žrebcia; za otroka a kobylu sa platilo menej.

Rodičov si nikto nemôže vybrať

Iste ste zvedaví, ako sa niekto mohol stať v stredoveku otrokom. Možnosti a spôsobov bolo niekoľko. Otrokom bolo každé dieťa, ktoré sa narodilo v rodine otroka. A keďže rodičov si nikto nemôže sám vybrať, tak veľa detí sa takto dostalo na trhy. Predal ich pán, ktorý ich vzal rodičom. Často sa však rady otrokov rozmnožovali vojnami. Podľa vtedajších zvyklostí sa každý vojnový zajatec pokladal za „tovar“. Bohatých vymieňali víťazi za výkupné, no chudobných popredali obchodníkom do otroctva. Tak napríklad vieme, že keď roku 1035 české knieža Břetislav dobyl Poľsko, odvliekol odtiaľ množstvo zajatcov, a ako nám kronikár zapísal, „stovky a stovky hláv hnal na predaj do Uhorska a ďalej“. Do otroctva sa upadalo aj za všakovaké previnenia proti vtedajším zákonom: za opakovanú krádež; ak si niekto, hoci i bohatý človek alebo knaz vzal za manželku otrokyňu; za nezaplatené dlhy; za neplnenie si povinností voči svojmu zemepánovi alebo za vzburu, ale aj za množstvo všakovakých iných prečinov. Vtedajšie zákony v Uhorsku nariaďovali, že za takéto priestupky nielenže predajú človeka do otroctva, ale najprv ho do pôl hlavy oholia, priviazaného ho dovedú na trh a tu ho vodia okolo tržiska,

pričom ho bičujú, a až takéhoto stýraného ho predajú.

Boli to veľmi surové mravy. Naštastie im už nepatrila budúcnosť. Otrokov na trhoch bolo stále menej a menej, ľudia sa naučili vo vojnách zajatcov navzájom vymieňať, a čoskoro aj tí najzatvrdilejší spoznali, že slobodnejší človek pracuje spokojnejšie a s väčšou chuťou ako bezprávny otrok. Preto sa aj množstvá otrokov stále zmenšovali a na otrockú prácu niekoľko storočí sa využívali už len otrokyne ako slúžky v domoch a v gazdovstvách.

Povinnosťou mladých otrokyní bolo hlavne na domácom žarnove mliet múku pre celé panstvo.

Šikovná nitrianska otrokyňa

Mladá, zdravá a šikovná otrokyňa bola u nás v 10.—13. storočí na trhu o dva až trikrát drahšia ako ktorýkoľvek otrok. To preto, že jej využitie na práce v dome i v gazdovstve bolo mnohostrannejšie. Najčastejšou povinnosťou bolo na domácom žarnove mliet múku pre celé panstvo. Bola to práca úmorná, zdľhavá, ktorú

Stredoveký rolník, primitívny spôsobom obrábačúci pôdu.

si otrokyne zvykli krátiť aspoň spevom. Potom bolo treba napiecť chleba, upratať, vypratiť bielizeň a spracúvať konope i ľan, tkáť plátno i súkno, pomáhať pri dobytku a podobne. Na takúto prácu si kupovali otrokyne nielen bohatí veľmoži, ale často i knazi, biskupi a mnísi.

Jednu takúto pracovitú otrokyňu si zadovážil aj istý bohatý židovský kupec, ktorý v 12. storočí býval pod nitrianskym hradom. Vybral si šikovnú dievčinu a s jej prácou bol spokojný. Menej však už otrokyňa. Preto raz, keď pán neboli doma, vzala mu veľký mešec peňazí a — vnohy! Keď peniažky pomíňala, rozhodla sa pokorne vrátiť k svojmu bývalému pánovi a niesť následky za svoj čin. Blížila sa k Nitre, keď ju stretli v neďalekej dedine Jarku dvaja nitrianski židia a spoznali ju. Doviedli ju na nitriansky trh a tu ju predali prvému pánovi, ktorý sa naskytol. Dozvedel sa to však jej pôvodný pán a celú vec predložil súdu. Ako sa súd skončil, nevieme. Na tomto mieste sa totiž zápis, ktorý sa zachoval na starom

pergamene, končí a my ďalšie osudy šikovnej otrokyne nepoznáme. Iste si však i v spore s chamtvým židom vedela poradiť. Je celkom možné, že ak všetky peniaze neutratila a u niekoho si ich uschovala, mohla sa z otroctva i vykúpiť. Prepúšťanie a vykúpanie sa z otroctva je v tejto dobe na Slovensku už možné. Zachovalo sa nám mnoho listín, v ktorých sa pre bývalých otrokov potvrdzuje vytúžená sloboda. Bolo k tomu treba „milosrdného“ pána a 2 až 5 mariek v striebre. Bolo to veľa peňazí. V tom čase sa za ne dalo kúpiť 4 až 10 kráv, alebo celý menší majetok. Posledný známy predaj či prepúšťanie otrokov na Slovensku je z počiatkov 14. storočia a svedectvo o tom vydala bratislavská kapitula. Teda pred necelými 600 rokmi sa navždy a natrvalo skončilo aj u nás „holenie“ do pol hlavy.

(Pokračovanie)

Píše doc. dr. MATÚŠ KUČERA, CSc

ILUSTRUJE JOZEF ČESNÁK

Milí súťažiaci slniečkári!

Bol raz jeden kráľ a ten mal utešené dcéry-princeznu. Jednu, dve alebo tri. Mal dosť roboty s drakom a smelým Jankom, kým dcéry povydával, královstvo podelil a v pokoji starú hlavu sklonil. Taký je oddávna rozprávkový poriadok.

Lenže spisovatelia sú zavše figliari. „A čo ak je princezná škarédá?“ zamyslí sa napríklad jeden. Napíše pekne-krásne rozprávku o škaredej princeznej, ale hneď sa mu jej aj uľúti a dá jej na pomoc peknú slovenskú pesničku. Kým do **Slniečka napišete, ktorú**, rozovie nám autor (**napište jeho meno!**) koniec rozprávky: „Jano Valaška spoznal hlas španielskej princeznej Kláry. A prišiel na to, že španielska princezná spieva tú pieseň o ňom. A to ho dojalo. Zakeroval Jano Valaška gramofón správnym smerom a vrátil sa do Španielska — oženíť sa.“ Úplný a šťastný koniec nájdete v knihách Rozprávky na niti a Modrá kniha rozprávok.

Do rozprávky sú však rovnako súce aj veci každodennej a menej nápadné: tri červené klobúčiky, nitka a uzlík, bambus a kamzík, baran bé, Ďuro truľa a figliari, ba i to, keď si povzdychnete: Nie je škola ako škola! Niekedy stačia veci celkom drobulinké: dvaja mravčekovia-bračekovia, najmenší kolotoč sveta, lupienok a najmenšie dievčatko Makovienka, princezná Kvapôčka. Len ich musí objaviť dobrý spisovateľ, vyčarovať, kúzliť — a nová autorská rozprávka je na svete.

Ak ste pozorne čitali, viete 10 názvov rozprávkových kníziek. Spoznali ste ich? Napište nám aspoň 5! Vaše odpovede (s presnou adresou a vekom) čakáme do 15. januára 1980.

Správne odpovede na literárnu súťaž z 3. čísla sú:

1. Pressburg, Posonium, Prešporok, Pozsony. V knihe Márie Ďuričkovej Dunajská kráľovná; 2. Horák (Povesti spod Sitna, Ako kukučky chotár merali), Moric (O Blažejovi, čo sa nebál); 3. Zakopaný meč, Zakopaný zvon, Povesti spod Sitna, Prešporský zvon.

Knihu dostanú: Mária Mikušová, Žlkovce; Martin Kabát, Madunice; Jarmila Boršodiová, Krásnohorská Dlhá Lúka; Kamil Miezga, Krakovany; Anetta Tóthová, Šaľa; Jozef Ďuračka, Zem. Kostoľany; Ivana Kulhánová, Banská Bystrica; Ján Homola, Čadca; Jaromíra Šimonová, Rožňava; Katarína Slováková, Dudváh-Opoj.

Zahádam ti
hádku

JÁN TURAN

Zubatá hádanka

Zo zlatého zúbka
rásťol v lese dub.
Cup-cup,
už zub
z duba cupká.
Z toho zuba,
ba i zúbka
bude zasa dub.

Čo je to?

Mocná hádanka

Len čo začal kopat,
nahradil sto lopát.
Bez pomoci vládze
urobiť aj hrádze.

Čo je to?

Lyžiarska hádanka

Dva behúne v behu
svorne tiahnu z brehu.
Jeden ako druhý.
Za nimi dva pruhy.

Čo je to?

Správne odpovede na hádanky
z 3. čísla:
Korčule, Bubliny, Slínko a slnečnica.

Vyzrebovali sme troch súťažiacich, ktorým posielame knihu:

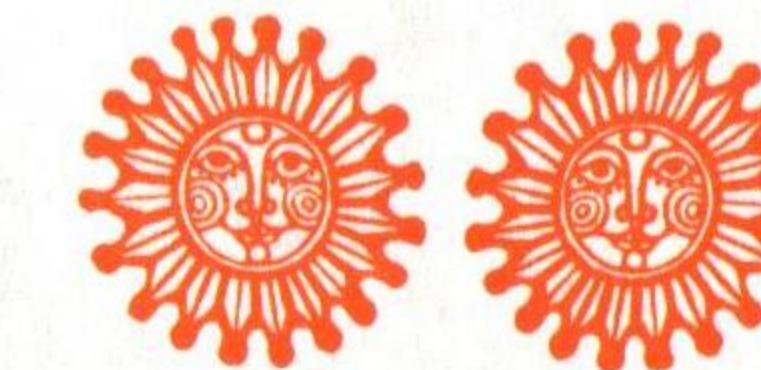
Pavol Rossa, Lipt. Revúce; Andrea Fuseková, Bratislava; Erika Lubušská, Kolta.

Zápisník Slniečka

besede, ktorú o našom časopise pripravila Obvodná mestská knižnica na Miletičovej ulici v Bratislave.

NOVÝ RUKOPIS. Spisovateľ Ján Navrátil odovzdal pôvodnej redakciu Mladých liet rukopis poviedkovej knižky pre staršiu mládež Kto vidí na dno.

VÝSTAVA. Vydavateľstvo Mladé letá, Kruh priateľov detskej kníhy a Univerzitná knižnica v Bratislave usporiadali v prvej polovici decembra výstavu Detská kniha z Nemeckej demokratickej republiky.

KNIHY JULESA VERNA. Vydatelstvo Mladé letá v snahe poskytnúť slovenským deťom hodnotné dobrodružné čítanie už niekoľko rokov vydáva výber z diela svetoznámeho francúzskeho spisovateľa J. Verna. V edícii Knihy Julesa Verna, ktorú viedie redaktorka Marta Gálová, dosiaľ vyšlo dvadsaťtri zväzkov. Dvadsiaty štvrtý, vydaný nedávno, má názov Bratia Kipovci. Najbližšími zväzkami budú romány Dvadsaťtisíc mil pod morom, Michal Strogov a Cesta do stredu Zeme.

NÁŠ TIP. Z pôvodných titulov, ktoré vyšli v Mladých letách na konci minulého roku, odporúčame do pozornosti čitateľov Slniečka druhé vydanie knihy Kristy Bendovej Osmijanko rozpráva $8 \times 8 = 64$ nových rozprávok. Sme presvedčení, že všetci tí, ktorí sa dosiaľ s Osmijankom nestretli, strávia nad touto knihou pekné, veselé chvíle.

BESEDA. Redakcia Slniečka zúčastnila sa v novembri minulého roku na

dakcia pre mládež a vzdelávanie vo svojom programovom sprístupňovaní základných diel slovenskej a svetovej detskej literatúry mladým rozhlasovým poslucháčom.

NOVÝ AUTOR SLNIEČKA. Po poviedke Nehoda uverejňujeme v tomto čísle druhú poviedku Dušana Širokého pre deti. Dúfame, že si Mladé letá všimnú tohto talentovaného slovenského dramatika, známeho rozhlasovými a televíznymi inscenáciami pre deti a mládež, a po Slniečku nadviažu i ony s ním spoluprácu.

ŠIKULA VO FILME. Po úspešnom televíznom prepise diela Fraňa Kráľa Čenkovej deti pripravuje režisér Otto Krivánek filmový prepis prózy Vincenta Šikulu Prázdniny so strýcom Rafaelom. Scenáristom filmu je Igor Rusnák.

SLOVENSKÁ DETSKÁ KNIHA V ZAHRANIČÍ. Minulý rok pripravili Mladé letá pre západonemeckých detských čitateľov knihu zasl. umelca Ruda Morica Ako som krstil medveda a knihu Márie Ďuričkovej Sestričky z Topánika, detskí čitatelia v Maďarsku mali zas možnosť zoznámiť sa s Dobinského Slovenskými rozprávkami. V tomto roku vydavateľstvo vydá v nemčine, maďarčine a finčine básnickú zbierku národného umelca Miroslava Váľka Veľká cestovná horúčka, ďalej pripravuje na cudzojazyčné vydanie knihy Márie Ďuričkovej, Eleny Čepčekovej a Jozefa Pavloviča.

